

Motion till riksdagen 2009/10:Fi218

av **Birgitta Eriksson och Jan-Olof Larsson (s)**

Offentlig upphandling

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att upphandlingsansvariga i stat, landsting, regioner och kommuner måste få bättre redskap för att kontrollera och avvisa oseriösa anbud.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den kunskap som finns hos branschorganisationer och fackliga organisationer om oseriösa företag används vid upphandling.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förvaltningsdomstolarna, främst deras första instans förvaltningsrätten, ges möjlighet att avvisa överklaganden av uppenbart oseriösa anbudsgivare.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det inom statsförvaltningen bör påbörjas ett arbete för att utveckla rutiner samt styr- och kontrollinstrument som kan bli en modell för andra huvudmäns upphandlingsansvariga.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lagen om offentlig upphandling (LOU) och dess tillämpning bör ses över om det inte utifrån nuvarande regelverk går att avvisa oseriösa anbud och överklaganden av oseriösa anbudsgivare.

Motivering

Inom städbranschen, inte minst i Stockholm, har det varit stora problem med oseriösa städföretag. Dessa företag lyckas inte sällan också vinna offentliga upphandlingar.

Tillvägagångssätten från svartföretagen skiftar. Företaget kan byggas upp som en entreprenadkedja där bolaget "längst bort" luftfakturerar. Enligt Ekobrottsmyndigheten är det fortfarande 2009 användandet av fiktiva unde-

Fel! Okänt namn på

rentreprenörer som är ett av de allra vanligaste sätten att frigöra pengar för att i sin tur kunna avlöna svart arbetskraft och därmed samtidigt undvika att betala moms. Städning är en personalintensiv bransch, och i de företag som enbart sysslar med städning går 65–75 procent av intäkterna direkt vidare till löner och lönerelaterade kostnader. Det är därför det blir så lönsamt att utnyttja svart arbetskraft. I vissa fall använder man sig av luftfakturor från fiktiva leverantörer av städmaterial i stället för luftfakturor från fiktiva underentreprenörer. Lönegarantibedrägerier förekommer slutligen också.

Det finns en tendens till att dels bagatellisera svartarbete och skattefusk, dels tro att sänkta skatter eller avdragsmöjligheter skulle minska svartarbetet och skattefusket. Organiserad och grov organiserad brottslighet, GOB i Ekobrottsmyndighetens terminologi, ägnar sig i hög grad åt skattefusk och exploatering av svart arbetskraft. Den privatperson eller det företag som tycker att det ”inte är så farligt” att anlita någon svart levererar alltför ofta pengar rakt in i yrkeskriminella kretsar. Inte heller efterfrågan på svarta tjänster förändras genom exempelvis hushållsavdraget. Det fortsätter att vara billigare att köpa tjänster som städning svart än vitt. Skattefusk och svartjobb kan inte begränsas eller bekämpas med skatteförändringar. Skattefusk och svartjobb måste mötas genom kontrollåtgärder från Skatteverkets sida och genom direkt brottsbekämpning gentemot den organiserade brottsligheten.

De som äger och driver de svarta företagen undviker inte bara skatter utan lever i hög grad också på att betala låga löner och att ha anställda i en utpressningssituation. Inom städbranschen finns många anställda med invandrarbakgrund, och flera av dem som städar svart är också papperslösa. De luras på löner, och skatt och sociala avgifter betalas inte in. Då skatteinbetalningar saknas tvingas de betala skatten med de inkomster de fått ut. Papperslösa som svartarbetar är på många sätt en idealisk arbetskraft för samvetslösa arbetsgivare. De kan inte lagas och regler och inser ofta därför inte riktigt vad de deltar i eller hur dålig lönen är. De kan också pressas till mycket arbete, och det blir därför bra städning som ytterligare kan förbättras genom att det kastas in några extra svarta arbetstimmar. Köparen kan ibland vara jättenöjd till dess att allt faller ihop och verkligheten bakom fasaderna visar sig.

Jag exemplifierar i motionen med städbranschen, men det behövs generellt en skärpning kring den offentliga upphandlingen. Oseriösa företag som fuskar med skatter och använder svart arbetskraft konkurrerar ut hederliga företagare. Ju fler oseriösa företag en bransch får, desto svårare blir det för de hederliga.

Ett stort ansvar vilar på upphandlingsansvariga. Vad som brister ute i kommunsektorn är oklart; om det är kunskap, rutiner, kontaktvägar eller helt enkelt att de upphandlingsansvariga inte hinner göra de kontroller som borde göras. Branschorganisationer och fackliga företrädare menar sig ofta ha god kontroll på vilka anbudsgivare och anbud som indikerar något skumt. Varför denna kunskap inte tas tillvara vid upphandling är svårbegripligt.

Förvaltningsdomstolarna, främst deras första instans förvaltningsrätten, måste ges möjlighet att avvisa överklaganden av uppenbart oseriösa anbudsgivare. Uppenbart oseriösa anbudsgivare är sådana som lägger ett lägsta anbud som tydligt avviker från övriga anbud och där det finns skäligen anledning

Fel! Okänt namn på

att tro att anbudets prispåslag inte kan täcka företagets kostnader för arbetets utförande.

Staten borde kunna föregå med gott exempel och ta fram rutiner, handlingsplaner samt olika förslag till kontroll- och styrinstrument så att den offentliga upphandlingen kan sålla bort de oseriösa företagen. Deras möjligheter att vinna en upphandling genom överklagande måste också bemötas. Konkursverket borde rimligen vara den myndighet som uppdras att ta itu med frågan. Om det i dagsläget med nuvarande regelverk inte går att avvisa oseriösa anbud och överklaganden av oseriösa anbudsgivare måste lagen om offentlig upphandling (LOU) och dess tillämpning ses över.

Stockholm den 30 september 2009

Birgitta Eriksson (s)

Jan-Olof Larsson (s)